

kaat 'gereformeerd' zich een weg tot gouvernementele erkenning baarde, zijn vanaf het begin tot 1869, het jaar van de hereniging met de Gereformeerde Kerk onder het Kruis - die de genoemde knieval had geweigerd - 13 synoden gehouden alsmede één 'vergadering van opzieners' die voorjaar 1840 te Amsterdam gerezen moeilijkheden trachtte op te ruimen. Van al deze bijeenkomsten op één na zijn de Handelingen in gedrukte vorm bewaard gebleven. Deze zijn, met de bijlagen, in de hier besproken uitgave gebundeld. Tevens zijn de stukken betreffende de enige synode waarvan geen Acta zijn overgeleverd in transcriptie van H. Bouma opgenomen. Er is dus geen moeite gespaard om de uitgave volledig te doen zijn, een uiterst loffelijk streven dat navolging verdient.

Wie de stukken doorbladert, krijgt verschillende gewaarwordingen. Het is hier niet de gelegenheid daarop breedvoerig in te gaan. Wellicht is de meest geëigende weergave ervan een paradox in deze trant: Hoe klein was men toch vaak in het grote werk waartoe men zich door de Allerhoogste geroepen wist...

Uiteraard komt deze uitspraak niet in mindering op de lof die deze uitgaaf toekomt. Het herdenkingsjaar ontvangt er extra luister door.

F. R. J. Knetsch

*Jaarboekje van de Gereformeerde Kerk onder het Kruis, laatst te noemen de Gereformeerde Kerk in Nederland voor het jaar 1869.* (Samengesteld door C.M. Kwantes). Den Hertog B.V., Houten/Utrecht 1984, 48 blz. Ill., f 7,90.

Daar de 'Gereformeerde Kerk onder het Kruis' in tegenstelling tot de 'Christelijk Afscheidene' nimmer een jaarboekje uitgaf, zijn vele gegevens onder archivalisch stof bedolven. Wel heeft F.L. Bos veel hiervan weer toegankelijk gemaakt, maar een kort en helder overzicht ontbrak. Door nu een fictief jaarboekje voor het jaar der hereniging te vervaardigen heeft C.M. Kwantes in deze lacune voorzien. Ik acht dit niet de juiste weg. Jaarboekjes pleegt men niet meer dan een eeuw na dato op te stellen tenzij met humoristische bedoelingen. Bovendien wekt zo'n pastiche de indruk een authentieke bron te zijn, terwijl het een overzicht is, door een specialist op het terrein verzameld. Ik denk dan ook dat de uitgever eens de onbezonnenheid betreuren zal waarmee hij dit boekje uitbracht. Zijn naam ontbreekt reeds op de omslag die overigens in kleur en tekeningen identiek is aan de band van *Handelingen en Verslagen*. Had de titel van het boekje geluid: *Gegevens betreffende de "Geref. Kerk onder het Kruis" uit 1869*, en was de biografie van Ds. Plug niet als een "in memoriam" verkleed, de uitgave zou veel lof verdienen, vooral als de nu om begrijpelijke redenen weggelaten noten zouden zijn opgenomen, waardoor men de bronnen van deze pseudo-bron direct aangewezen zou krijgen. Kortom, de gedachte aan een overzicht was een goede, maar de onverdeelde lof, door C.J. de Kruijter in een Ten Geleide gezwaaid, kan ik in genen dele volgen. Ik hoop dan ook dat geen enkele navorser die iets waardevols in petto heeft, zich bij publikatie tot navolging zal laten verleiden. Bronnenpublicaties welkom! Overzichten: heel graag! Maar geen mengsels die de zaak naar beide kanten bederven - en dat met zoveel goeds er in.

F. R. J. Knetsch